

(1563.) koju su preveli J. Juričić, S. Konzul i A. Dalmatin. Djelo je kod nas dostupno u prijepisu F. Fanceva (1916.). Također, Jembrih se samo usputno osvrće na latinički prijevod „*Proroka*“ iz 1564. (pretisak djela s opširnijom studijom objavio je Boris Arapović 2002. godine). Premda u potpunosti potpuno Konzul nije neposredno sudjelovao kao prevoditelj, bilo bi interesantno osvijetliti njegovu ulogu u pripremnim aktivnostima oko prijevoda Staroga zavjeta, naravno, ukoliko raspoloživa građa – pored onih detalja koje je naznačio već Arapović (usp. *Proroci*, Mostar 2007., str. 20, 25) – nudi dovoljno elemenata za ovakvu analizu.

Ova knjiga o Stipanu Konzulu pojavljuje se oko 120 godina nakon prvog opsežnijeg napisa o Konzulu u hrvatskoj literaturi (Kukuljević, *Glasoviti Hrvati ..*, 1886.). Premda se Jembrihov pristup razlikuje od Kukuljevićeva i nije mu isključivi cilj prenijeti Konzulov životopis u okviru cjelokupnih reformacijskih kretanja u hrvatskim zemljama nego više naglasiti njegovu ulogu u svjetlu djelovanja Biblijskog zavoda u Urachu, zainteresiraniji protestantski povjesničar ipak će i u Jembrihovo knjizi željeti potražiti podatke o Konzulovu preduraškom razdoblju, u kojemu se Konzul formirao kao pisac i prevoditelj. Ovih podataka u prvome izdanju knjige nema i, premda je takvo istraživanje prvenstveno

zadaca „klasičnih“ protestantskih povjesničara, bilo bi svakako od značaja rasvijetliti npr. neposredne Konzulove razloge i motive odlaska iz Buzeta i Istre, te istaknuti njegovo protestantsko opredjeljenje u surječju prihvaćanja reformacijskog nauka u Istri od strane viših i obrazovanijih slojeva kojima je i sâm pripadao. Tada bi se u znanstvenoj javnosti s pravom mogle zanimariti posredno-paušalne tvrdnje o Konzulovu nećudorednom životu zbog kojega da je bio primoran izbjeći u Urach (usp. F. Glavinić, *Historia Tersattana*, Udine, 1648., str. 69-70).

Uz brojne priloge i ilustracije, knjizi je pridodana napomena o arhivima i bibliotekama koje su ustupile objavljenu građu, bilješka o autoru, kao i iscrpan popis relevantnih izvora i literature. Slijedi na kraju kazalo osobnih imena koje je priredila Josipa Franjčić. Knjigu su recenzirali prof. dr. sc. Marko Samardžija i dr. sc. Mijo Korade, lekturu potpisuje Ruben Knežević, dipl. theol., prijelom i grafičku pripremu ArTresor naklada, a grafičko oblikovanje omota Mario Aničić i Jele Dominis. Tisak i uvez obavio je Grafički zavod Hrvatske u Zagrebu. Knjiga je izdana uz potporu Grada Buzeta, Čakavskoga sabora Buzet te Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Ruben Knežević

S. G. F. Brendon

Pad Jeruzalema i kršćanska crkva

Studija o posljedicama židovske katastrofe 70. godine za kršćanstvo.

Profil, Zagreb, 2006, str. 221

Pred nama je knjiga zanimljivog naslova i još zanimljivijeg podnaslova. Budući da je podnaslov vrlo sramežljivo podmetnut na prvoj stranici knjige, neoprezni bi čitatelj

pomislio da se radi križarskom osvajanju Jeruzalema to jest o 'Padu Jeruzalema' u križarske ruke. No takve se brzoplete nade raspršuju samim predgovorom koji je sro-

čio autor. Svaki čitatelj koji očekuje neka-kvu teoriju crkvene urote što je sakrila nešto o Isusovom privatnom životu kako bi time utvrdila svoju vlast u svijetu - u stilu knjiga "Sveta krv, sveti gral", "Mesijanska ostavština" ili "Da Vincijev kod" - neće doći na svoje. Knjiga je ozbiljna studija koja tematizira pad Jeruzalema 70. godine u rimske ruke, a nalazi svoj put do čitatelja baš zato što je važnost ove teme za kršćanstvo u nas godinama bila marginalizirana.

Brandon je bio profesor komparativne religije i kao takav nije usko specijaliziran povjesničar ili teolog, nego vrstan znalac koji kirurški precizno secira političke događaje što su doveli do političke krize pedesetih godina prvog stoljeća te će kulminirati padom Jeruzalema. Podtekst cijele knjige leži u tome da povjesničari kršćanstva nisu dovoljno jasno problematizirali odnos između rušenja hrama 70. g. i nastanka crkve. Teološko politička krucijalnost četverogodišnjeg rata, to jest opsade Jeruzalema, za Brendona je od goleme važnosti. Ne samo zato što je to vrijeme političke nestabilnosti u rimskom carstvu - koje je u te četiri godine promijenilo četiri cara - nego prije svega zato što je Vespazijanovo osvajanje Jeruzalema doprinijelo raseljavanju Židova. Brendon povezuje, pobunu, opsadu i rimsko osvajanje Jeruzalema te raseljavanje Židova što je za posljedicu imalo nastanak i pisanje Evanđelja. Pisanje

Evanđelja prema Brendonu nije bilo samo tumačenje mučnih političkih događaja 66-70. g, nego je prije svega na jedan specifičan, autor bi rekao reakcionaran način, konstituiralo crkvu rehabilitirajući neke njene aktere. Evanđelisti bi po njemu bili eklezijalni intepretatori židovske političko-teološke povijesti pomoću osobe Isusa Krista koju je Pavao već jednom protumačio poganima obraćenim na kršćanstvo.

Premda autor iznosi podosta povijesnih podataka, uvida i komentara, ne možemo se oteti dojmu da njegova interpretacija ipak nosi patinu vremena. Iz teksta prosijava heremeneuski obrazac koji je i te kako bio moderan nakon Drugog svjetskog rata. Nažalost, to je i zamjerka cijeloj knjizi. Cijeli tekst determiniran je argumentacijom koja ostaje zarobljena ambivalentnim anakronizmima tako tipičnim za liberalnu teologiju kasnih četrdesetih. Brendon se šulja po marginama i fusnotama takozvane "druge povijesne potrage za Isusom". Dovoljno je samo vidjeti autore na koje se poziva pa da zaključimo kako je tekst daleko od toga da postane ne samo klasik, nego i dobar vodič na zadanu temu. Tako bi zapravo trebali i čitati ovaj ipak pomalo nedeorečen tekst: kao anticipaciju takozvane "treće potrage za povijesnim Isusom". Knjigu svakako preporučujem ozbiljnom studentu teologije koji razmišlja o postdiplomskom studiju.

Boris Gunjević